

Uczeń zdolny

*„Sam fakt, że masz jakieś marzenia lub
pragnienia oznacza, że masz też odpowiednie
zdolności do ich zrealizowania”*

R. Sharma

1. Charakterystyka dziecka zdolnego.

Już od najmłodszych lat możemy zaobserwować między dziećmi wyraźne różnice indywidualne, które dotyczą szybkości i poprawności myślenia, bogactwa i oryginalności pomysłów, tempa i łatwości wykonywania różnych działań, a także gry na instrumencie, rysowania... różnice te określa się mianem zdolności.

Pod pojęciem „dzieci wybitne” rozumiemy dzieci:

- o szczególnych zdolnościach w jednej dziedzinie, np. plastyce, matematyce, szachach...
- wybitnie inteligentne, o różnych, często zmiennych zainteresowaniach

Zestaw cech charakterystycznych dla dziecka zdolnego:

- łatwe zapamiętywanie, kojarzenie, zdolność koncentracji (często skupiając się na jednym przedmiocie, zapomina o całym otaczającym świecie), prawidłowe wyciąganie wniosków
- łatwe uczenie się nowych rzeczy
- ciekawość, umiejętność obserwowania świata i ludzi
- dociekliwość, zadawanie pytań, drążenie tematu
- szerokie zainteresowania, znajomość faktów, niekiedy ukierunkowana pasja
- satysfakcja z wykonywania zadań umysłowych, umiejętność skupiania się przez dłuższy czas na jednym zagadnieniu
- bogata wyobraźnia, oryginalne pomysły, ciekawe rozwiązania
- posiadanie własnego „scenariusza” na życie
- potrzeba wyrażania myśli lub emocji za pomocą różnych form

- niezależna postawa wobec innych – bronienie swoich racji, samodzielność w pracy

Według Eriki Landau istnieją trzy odrębne poziomy uzdolnień:

- wybitne uzdolnienia
- talent
- geniusz

Wybitne uzdolnienia przejawiają się zwykle w określonej dziedzinie. Znikają jeśli nie są stymulowane. Talent może być traktowany jako cecha osobowości człowieka zdolnego, która pozwala mu rozwijać uzdolnienia i osiągać coraz wyższy poziom osiągnięć. Prawdziwy talent jest zjawiskiem rzadkim (1-2% dzieci). Łączy się zawsze z wysoką inteligencją, rozumianą zgodnie z teorią Howarda Gardnera jako jedna z ośmiu możliwych inteligencji.

Typ inteligencji wg Gardnera	Przykładowy kierunek rozwoju	Komponenty
językowa	poeta, dziennikarz, pisarz	umiejętność czytania, pisania i porozumiewania się za pomocą słów
logiczno-matematyczna	naukowiec, matematyk, ekonomista, prawnik, księgowy, inżynier	umiejętność rozumowania i liczenia

muzyczna	kompozytor, skrzypek, muzyk, dyrygent	umiejętność układania piosenek, śpiewania, gry na instrumencie, stosowania rymu i rytmu
przestrzenna	pilot, artysta, nawigator	umiejętność malowania, rysowania, robienia fotografii, rzeźbienia, wyobrażania sobie trójwymiarowych kształtów
przyrodnicza	biolog, ekolog	umiejętność rozumienia praw natury i postępowanie zgodnie z nimi
kinestetyczna	tancerz, sportowiec, chirurg	zdolności manualne i sportowe
intrapersonalna (refleksyjna)	osoba o szczegółowej, trafnej samowiedzy i intuicji	umiejętność skupienia uwagi na swoich uczuciach, umiejętność wyciągania wniosków z przeżytych doświadczeń, umiejętność planowania
interpersonalna (społeczna)	sprzedawca, nauczyciel, przywódca	umiejętność nawiązywania kontaktów

W pierwszym roku życia wszystkie rodzaje inteligencji rozwijają się spontanicznie według naturalnego wzorca zdolności. W następnym etapie rozwoju ujawniają się aktywności związane z konkretnym systemem symbolicznym, np. inteligencja przestrzenna w rysunku, inteligencja muzyczna w piosenkach...Zdaniem Gardnera **środowisko dziecka powinno się charakteryzować maksymalnym**

zróźnicowaniem bodźców oraz ich różnorodnością ilościową i jakościową.

Talent wiąże się z inteligencją. Jednak wysoka inteligencja, mierzona testami IQ, nie zawsze jest tożsama z uzdolnieniami. Prawdziwy talent wymaga zarówno inteligencji jak i kreatywności. Inteligencję można scharakteryzować jako zdolność gromadzenia, rozumienia i wykorzystywania informacji, zaś kreatywność to umiejętność tworzenia nowych związków między informacjami.

2. Przyczyny niewykorzystywania potencjału dziecka zdolnego.

Ważnym zagadnieniem związanym z dziećmi zdolnymi jest niewykorzystywanie przez nie potencjału. Wśród uczniów zdolnych są tacy, którzy odznaczają się ponadprzeciętnymi potencjalnymi zdolnościami, oraz tacy, którzy mają ponadprzeciętne osiągnięcia. Optymalne rozwiązanie byłoby wtedy, gdyby uczniowie o potencjalnych predyspozycjach mieli wysokie osiągnięcia, ale rzeczywistość wskazuje, że nie są to przypadki powszechne. Istnieje wiele przyczyn takiego stanu rzeczy.

Główne źródło wypływa z doświadczeń wczesnego dzieciństwa i dotyczy wczesnej identyfikacji zdolności, postrzegania przez rodziców oraz „filozofią wychowania”. Rodzice nie zawsze posiadają odpowiednią wiedzę i umiejętności, które mogą pomóc w ujawnieniu potencjału dziecka i jego optymalnym wykorzystaniu. Zdarza się, że poprzez niezamierzone oddziaływania wychowawcze dorośli tłumią zdolności swoich dzieci. Różne są oczekiwania, nastawienia i reakcje rodziców wobec przejawów zdolności dzieci. Niektóre pytania zadawane przez dzieci są bagatelizowane i traktowane są przez rodziców jako niemądre, dziwaczne, niepasujące do wieku dziecka. W ten sposób blokowana jest ciekawość i naturalna potrzeba

rozwiązywania problemów. W szkole te dzieci czują się często zagubione, nie zawsze potrafią sprzedać swoje pomysły. Chętnie demonstrują swoją wiedzę encyklopedyczną, ale mają trudności w przechodzeniu od wiadomości do umiejętności. Odznaczają się chwiejnością emocjonalną i wysokim poziomem lęku.

Nacisk grupy w poważnym stopniu może blokować możliwości uczniów zdolnych. Efektem tego może być izolacja lub odrzucenie ucznia przez grupę albo ukrycie zdolności i przyjęcie postawy konformistycznej. Dzieci wychowywane w ten sposób mają małe szanse na rozwój swego potencjału twórczego, a w konsekwencji wykorzystanie zdolności.

Zdarzają się również sytuacje, kiedy rodzice chcą zrealizować własne, niespełnione marzenia poprzez dziecko i kształtują je na swój obraz i podobieństwo. Skupiają na dziecku wszelką aktywność. Są nadopiekuńczy i zdecydowani dać czy zrobić dla niego wszystko. Zazwyczaj rodzice ci skłonni są do przyspieszania rozwoju poprzez proponowanie dziecku ćwiczeń prowadzących do szybkiego opanowania jakiejś sprawności. Intensywne ćwiczenia mogą wprawdzie prowadzić do opanowania specyficznych umiejętności, ale wyniki takich ćwiczeń są zwykle krótkotrwałe i wiążą się z wysokimi kosztami emocjonalnymi, jakie ponosi dziecko. Dziecko wychowywane w takiej atmosferze podejmuje naukę z dużą wiedzą, niekiedy nawet specjalistyczną. Jest wyraźnie nastawione na sukces, ma silną potrzebę osiągnięć. Może mieć skłonność do rywalizacji i dominacji wśród rówieśników, trudno godzi się z obecnością kolegów w klasie, niekiedy okazuje im lekceważenie. Jest pewne siebie, zarozumiałe i lubi dowodzić swoich racji, nie przyjmuje uwag, nawet uzasadnionych. Łatwo popada w konflikty.

3. Wskazówki dla rodziców ucznia zdolnego.

- Dostarczaj dziecku informacji, pokazuj źródła zdobywania wiedzy, nowych umiejętności. Dostarczaj materiałów rozwijających wyobraźnię.
- Zostawiaj dziecku czas na myślenie i marzenia na jawie, niech ma czas na zadumę i namysł, a nie na bieganie od jednego zajęcia do drugiego.
- Bądź ostrożny z redagowaniem, poprawianiem tekstów pisanych przez dzieci.
- Chwal przejawianie szczególnej indywidualności.
- Pozwalaj i motywuj do szukania nowych rozwiązań starych problemów.
- Pamiętaj, że zdolne dziecko lubi przywiązywać się do swoich prac, doskonalić je, szukać nowych rozwiązań, gdyż nie zadowala go jeden sposób osiągnięcia celu, a satysfakcję sprawia mu bardziej rozwiązywanie niż osiągnięcie rozwiązania.
- Daj mu czas na uczenie się pokonywania presji czasu, poznanie własnego tempa pracy, poniesienia konsekwencji przekraczania limitów czasowych.
- Ucz je nastawienia na problem, a nie rywalizację z innymi i pokazywanie, że są od niego gorsi. Zamiast tego wychowuj je tak, aby pokazywało, że jest lepsze od samego siebie z perspektywy jakiegoś czasu, że pokonuje siebie, nie innych.
- Wzmacniaj i chwal dziecko, gdyż i tak jego samokrytycyzm jest wysoki, a mając poczucie własnej wartości może osiągnąć więcej bez narażania się na stres.
- Ucz je bycia w grupie, gdyż dzięki temu rozwinię swoje umiejętności interpersonalne, nauczy się mówić i słuchać, być liderem

i pomocnikiem podczas konfrontowania swoich pomysłów z innymi, a nie będzie żadne nieustannych występów, nastawione na sukces i niepotrafiące pogodzić się z obecnością kolegów w klasie.

➤ Dbaj o prawidłowy rozwój dziecka ze szczególnym uwzględnieniem sfery emocjonalnej i społecznej. Nie zapominaj, że mimo wysoko rozwiniętych zdolności poznawczych, dziecko potrzebuje przede wszystkim ciepła i miłości, aby nie doprowadzić do rozdźwięku między rozwojem twórczym, intelektualnym a emocjonalnym. Kochaj dziecko i mów mu o tym...

Główne źródło informacji stanowiły pozycje:

„Uczeń zdolny – metody pracy” Małgorzaty Boraczyńskiej, Ireny Dzierzgowskiej, Lidii Pasich, Krzysztofa Łysaka i Beaty Sadzińskiej oraz *„Dzieci zdolne”* Mirosławy Partyki.

Przygotowała

Martyna Ozych

nauczyciel terapii pedagogicznej